

ПРОБЛЕМАТИКА ЕЙДЖИЗМУ У П'ЄСІ КОНСТАНЦ ДЕННІГ «EXTASY RAVE»

Кірвас Катерина Сергіївна, студентка IV курсу (групи ФНб-1-18-2.0д), спеціальності «Філологія (німецька мова і література)» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: С.С. Кадубовська, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри германської філології Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

У статті розглянуто проблематику ейджизму, антиейджизму та самоейджизму в полі літературознавчої геронтології. Ейджизм характеризується клеймуванням, стереотипізацією людей в залежності від їхнього віку, особливо це стосується людей літнього віку. У статті проблему ейджизму розглянуто на прикладі твору німецької письменниці Констанц Денніг, яка в своїй п'єсі «Extasy Rave» показала недалеке майбутнє, в якому люди сприймаються лише як економічний ресурс а тих літніх людей, що не пройшли певний тест, направляють на примусову евтаназію.

Ключові слова: ейджизм, літні дійові особи, Констанц Денніг, літературознавча геронтологія.

Актуальність та доцільність дослідження. Проблема ейджизму набирає обертів в останні роки. Європейське населення стрімко старіє. Частка тих, кому за 40, становить понад половину від економічно активного населення. Ми навіть не замислюємося наскільки проблема ейджизму глибоко засіла всередині суспільства. Тенденції корпоративного світу підлаштовані саме під молодь. Пропозиції щодо роботи, відпочинку, активного соціального життя – все це зорієнтовано на молодь. То що ж робити старшому поколінню? Здається, що в сучасному громадському просторі тебе перестають сприймати як повноцінну особу, ледве тобі виповниться п'ятдесят. Особливо це видно при прийомі на роботу, найчастіше у потенційного не молодого робітника, питають не про навички та досвід, а саме про вік.

Сам термін «ейджизм» з'явився не так давно – у другій половині ХХ століття. Його ввів директор Національного інституту старіння США, геронтолог Роберт Батлер. Порівняно з явищами расизму та сексизму, ейджизм не так широко досліджений у сфері літературознавства. Тому вважаю за потрібне дослідити і підняти цю тему на просторах філології, а саме в лоні

літературознавчої геронтології (галузі літературознавства, яка досліджує процеси геронтогенезу в художніх текстах), на прикладі представниці сучасної німецької драматургії, а саме п'єси Констанц Денніг «Extasy Rave».

Метою статті є дослідження вербальної площини п'єси Констанц Деннінг «Extasy Rave».

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: проаналізувати репліки персонажів, що демонструють ейджистські та антиейджистські стратегії у творі; визначити, чи реалізує поданий літературний твір стратегії подолання ейджизму; проаналізувати, як авторка сприймає філософію «позитивного старіння».

Аналіз останніх публікацій. Британець Майк Хепворт – один з послідовників літературної геронтології, у своїй праці «Історія старіння» (2000) визначає старіння як перехід від звичної життєвої фази в іншу, до того ж старіння є не лише особистим досвідом, але й загальнолюдським станом (Hepworth, 2000: 1). Популярності літературознавча геронтологія набуває наприкінці ХХ століття, коли вік починають сприймати як повноцінну категорію аналізу, адже художній текст допомагає вивчати старість та процеси старіння в сучасному суспільстві. За словами М. Харріс: «Не дивлячись на зростання кількості літніх людей в суспільстві, тенденцією в літературі стає не стереотипізування, а навпаки – об'єктивне висвітлення вікових категорій у американській прозі, поезії, драмі та автобіографії» (Harris, 2005: 201). До цього, наприклад у працях ХІХ століття, літні персонажі зображалися або як стереотипно-мудрі, або глузливо.

Важливою публікацією у дослідженні ейджизму у європейському літературознавстві є праця Улі Крібернегг та Роберти Майерхофер «The ages of life, living and aging in conflict?» («Вік життя, життя і старіння в конфлікті?») (Kriebernegg, Maierhofer, 2013: 1). Публікація пропонує ознайомитися з новою стратегією для життя старшого покоління, яка називається «позитивне старіння». Ця стратегія робить акцент на тому, що старіння, хоч і незупинний біологічний процес, та воно не повинно заважати людям вести активний образ

життя: ходити на роботу, займатись волонтерством, піклуватись про сім'ю. При цьому вона ігнорує інші види діяльності: фізичні вправи, духовні зустрічі та навчання для особистісного зростання (Kriebernegg, Maierhofer, 2013: 23). Позитивне старіння дає літнім людям більше можливостей будувати кар'єру та вести гідне життя, але чи не розцінює така стратегія людей, як економічну одиницю, здатну або не здатну принести користь державі? І що очікує світ, якщо він рухатиметься цим шляхом? На це питання спробувала дати відповідь відома австрійська драматургиня Констанц Денніг у творі «Extasy Rave».

Виклад основного матеріалу дослідження. Констанці Деннінг – австрійська письменниця, вивчала медицину у Віденському університеті, пройшла підготовку в якості спеціаліста в області психіатрії в лікарні Вагнер-Яуреґ у Лінці. В кінці 2007 року створила театр «Am Lend» в Граці й з тих пір займається театральними постановами. У своїх творах «Exstasy Rave» (2003), «Himmel über Bagdad», «Demokratie» (2004) вона робить акцент на соціально-критичну сатиру.

«Extasy Rave» – її друга за рахунком п'єса, була поставлена у 2003 році. Сюжет показує недалеке антиутопічне майбутнє, в якому старі люди кожного року проходять тест на інтелект, і якщо людина не набирає достатню кількість балів – то примусово відправляється на так званий рейв, що насправді є евтаназією, адже старість тут сприймається як невиліковна прогресуюча хвороба. Тобто непотрібних людей суспільство просто знищує, бо занадто старі люди вже не можуть приносити користь суспільству.

У драмі Денніг у своїй фігурують такі літні дійові особи: Єва Пілінгер – магістр історії і германістики (82 роки); Гертруда Мурауер – хвора на паркінсон та прикута до інвалідного візку, що на перший погляд здається найбезнадійнішою особою, але згодом розкриває свій потенціал та показує хороші розумові здібності (81 рік); Міхаела Прімшиц – сповідує активний спосіб життя, все ще вважає себе сексуально привабливою, фліртує, готова на інтимні стосунки (81 рік); Ернст Бранд – мисливець, який вважає дії держави природними та правильними, він порівнює таке знищення з санітарним

відстрілом, але сам не вважає себе занадто старим, аби стати жертвою. Саме тому після вироку у нього стається припадок, бо результат стає для нього занадто шокуючим (80 років); Антон Лезяк – доктор юридичних наук, який навмисно провалив тест, бо йому набридло таке ставлення, до того ж він є розробником цього тесту, але не очікував що його розробку будуть використовувати для знищення людей (83 роки).

Варто зазначити, що всі персонажі демонструють самоейджистську та одночасно антиейджистську позицію. Тобто вони можуть жалітися на старість, біль у хребті та суглобах: *«У мене вже в сорок років було зміщення дисків, це такий біль, коли стріляє від попереку до кінчика мізинця на нозі...»* (Constanze Dennig, 2003: 4), говорити про себе в негативному контексті, але при цьому вони ведуть активний образ життя: Антон грає в теніс, Ернст займається полюванням, Міхаела розказує про свої подорожі в Венецію, Гертруда грає на скрипці.

Такі дійові особи як Яра і Мареш демонструють не прихований ейджизм. Яра – медсестра у першому акті і співведуча ТВ-шоу на ім'я Сузі в другому акті. Хоч її справа полягає в догляді за літніми людьми, вона зовсім не соромиться показувати перед ними свою ненависть, неприязнь та гидливість: *«Вічно вони бруднять, старі ці, вічно від них робота. Вічно дмуть у штани»* (Constanze Dennig, 2003: 6). Тут авторка робить акцент на тому, що старі люди не здатні опікуватись собою, потребують догляду, асоціюються з брудом.

Медсестра глузливо ставиться до літніх людей, сприймаючи їх як дітей, яким завжди щось потрібно і які не в змозі собі допомогти: *«То одному щось треба, то іншому ... то в одного «бо-бо» то в іншого «ай-ай»»* (Constanze Dennig, 2003: 5).

Найяскравіші прояви ейджизму демонструє ведучий шоу на ім'я Мареш. Сама ідея знищення літніх людей є безглуздо-радикальною, агресивною й піковою формою ейджизму. А ведучий шоу своїми репліками і жестами виставляє можливу смерть людей на посміховисько, показує невтішне ставлення держави до цілого прошарку суспільства, пригнічуючи і без того

сумну ситуацію: *«До чого ж відразливо. Я не знаю як вам, але я терпіти не можу старих. В кінці таких шоу мені завжди хочеться блювонути. И цей запах сечі ніколи не вивітриться з нашої студії. (Кандидатам.) Вам би повіситись всім, повіситись, як тільки сімдесят п'ять стукне, замість того щоб вішати цю проблему на державу»* <...> *«Чи не жорстоко коли людська гідність помирає раніше за людину»* (Constanze Dennig, 2003: 4). Мареш буквально транслює свою ненависть до людей похилого віку, вважає що їм взагалі не має місця на планеті. За версією ведучого гідність людини перестає існувати як тільки та перейде певний віковий поріг, ніби він сам забув, що рано чи пізно і він опиниться на місці жертви. Складається думка, що зовні веселий ведучий на стільки боїться старості, що йому просто легше ненавидіти старих людей, аніж прийняти такі факти як старіння й смерть. Тут авторка явно натякає на геронтофобію.

Літні ж персонажі п'єси часто вішають на себе клеймо слабких, дурних людей, життя яких вже позаду і їм не залишилось нічого окрім страждань. Про таку форму самоейджизму (самостереотипізації) свідчать репліки Антона: *«І життя наше стає нудніше і коротше»* (Constanze Dennig, 2003: 9) <...> *«Нам, старим, навіть страх не личить, вважається, що ми для цього надто тупі»* (Constanze Dennig, 2003: 4). Він сумно усвідомлює, що життя вже не те, що раніше. Йому нудно, він сам на себе навішує ейджистські ярлики. Але наступна репліка, ніби підносить старість у позитивному ключі, якщо вже ти старий, то яка різниця, що ти говориш і робиш, хоч зараз можна не обмежувати себе в словах: *«Дама ця права тепер, коли ми стали старі, можна вже говорити про все»* (Constanze Dennig, 2003: 13).

Отже, усі дійові особи п'єси є досить унікальними, але в абсолютно усіх прослідковуються ейджистські переконання. Це віддзеркалює широке укорінення ейджизму в суспільстві.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. У ході дослідження було проаналізовано наявні вербальні прояви ейджизму на прикладі реплік персонажів твору Констанц Денніг «Extasy Rave». Досліджено

особливості їх дійових осіб на предмет реалізації стратегій самоейджизму, ейджизму та антиейджизму. Всі дійові особи певною мірою репрезентують стратегії ейджизму, особливо ті, які представляють молодше покоління (Мареш та Яра). У той же час, прояви самоейджизму та антиейджизму водночас репрезентують персонажі літнього віку. Цим авторка показує, що, не дивлячись на економічні, культурні та соціальні чинники, літні люди спроможні показати свою незалежність від віку, та зняти з себе клеймо стереотипізації. Констанц Деннінг у своїй п'єсі показала не тільки гостру соціальну проблему ейджизму, а й стратегії його подолання, які ми можемо спостерігати на прикладі твору «Exstasy Rave», де письменниця показала гіперболізований варіант позитивного старіння – тобто що станеться, якщо держава буде відноситись до людей, як до робочих одиниць, тільки з матеріальної, прагматичної точки зору. У п'єсі також торкаються проблеми сексизму, соціальної нерівності. Отже цю п'єсу можна розглядати як дзеркало сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдаш А. Дискурс старіння у драматургії США: проблемне поле, семантика, поетика: монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 416 с.
2. Гайдаш А. До питання дефініції літературознавчої геронтології. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Філологічні науки. 2019. Вип. 13. С. 12–22.
3. Constanze Dennig: Exstasy Rave. Wien: Thomas Sessler Verlag, 2003. URL: <https://eu.docworkspace.com/d/sIIObqKJYsrm0jAY/>
4. Harris M. Literature. Encyclopedia of Ageism [Erdman Palmore, Laurence BRANCH, Diana Harris, ed.]. N.Y.: The Haworth Pastoral Press, 2005. P. 201–203.
5. Hepworth M. Stories of Ageing. Buckingham: Open UP, 2000. 143 p.
6. Kribernegg Ulla, & Maierhofer Roberta. The Ages of Life. Living and Aging in Conflict? *Aging Studies*. 2013. Vol. 3. Bielefeld: Transkript Verlag. 257 p.